

فصلنامه تخصصی علوم سیاسی

سال سیزدهم، شماره چهارم، پاییز ۱۳۹۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۷/۰۳

تاریخ تصویب: ۱۳۹۶/۰۸/۰۶

صفحات: ۱۶۷-۱۹۳

شناسایی و تحلیل وضعیت ابعاد حکمرانی خوب در سازمان جهاد کشاورزی استان مرکزی

رستم درخشان

دانشجوی دکتری رشته مدیریت دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

رضا نجف‌بیگی*

استاد، گروه مدیریت دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

کرم‌الله دانشفرد

استاد، گروه مدیریت دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

نازنین پیله‌وری

دانشیار، گروه مدیریت صنعتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یادگار امام (ره)، تهران، ایران

چکیده

هدف اصلی این پژوهش شناسایی و تحلیل وضعیت ابعاد حکمرانی خوب در سازمان جهاد کشاورزی استان مرکزی، با هدف طرح راه حل‌هایی برای بهبود وضعیت حکمرانی خوب است. این پژوهش، از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش اجرا، توصیفی-پیمایشی است و روش‌های اکتشافی، تحلیل محتوا و آمیخته در آن به کار رفته است. جامعه آماری پژوهش، در شناسایی ابعاد و شاخص‌ها، سی نفر از خبرگان اند و در تحلیل وضعیت آن، ۴۰۸ نفر شرکت داشته‌اند و بر اساس فرمول کوکران، ۱۹۸ نفر از مدیران و کارکنان در مقام نمونه آماری در نظر گرفته شده‌اند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته است که روایی آن از طریق خبرگان و تحلیل عاملی تأییدی و پایایی آن با محاسبه آلفای کرونباخ (۰/۸۹) تأیید شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که به ترتیب در ابعاد کیفیت مقررات، حاکمیت قانون، پاسخگویی، شفافیت، عدالت و انصاف، اثربخشی و کارایی، و نتیجه‌گرایی بیشترین فاصله میان وضع موجود و وضع مطلوب دیده می‌شود در نهایت به منظور بهبود وضعیت هر یک از ابعاد حکمرانی خوب راهکارهایی ارائه گردیده است.

کلیدواژه‌ها: حکمرانی خوب، کیفیت مقررات، حاکمیت قانون، شفافیت.

* نویسنده مسئول، ایمیل: Rezanajbagy@yahoo.com

مقدمه:

در مدیریت دولتی، اصول حکمرانی خوب پارادایم جدیدی است که بر نقش مدیران دولتی در فراهم آوردن خدمات با کیفیت بالا و عرضه آن به شهروندان و گروه‌های گوناگون تأکید دارد. بانک جهانی حکمرانی خوب را عرضه خدمات عمومی کارآمد، نظام مورد اعتماد و نظام اداری پاسخگو تعریف کرده است (وودز^۱، ۲۰۰۰: ۸۲۴).

رویکرد نوین به نقش حاکمیت در جامعه یکی از تغییراتی است که در حوزه نظر و عمل در خطامشی گذاری پدید آمده است. این رویکرد جدید، که پارادایم حکمرانی شناخته شده، نقشی متفاوت برای حاکمیت قائل است و وظیفه حاکمیت را ایجاد فضایی می‌داند که در آن همه عناصر حاکمیتی و غیرحاکمیتی بتوانند با همدیگر تعامل و مشارکت داشته باشند (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۸).

یکی از مباحث بسیار مهم و، در عین حال، جدید که از دهه ۱۹۸۰ به بعد در ادبیات توسعه مطرح شده موضوع حکمرانی خوب است. این مسئله، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، در جهت استقرار و نهادینه‌سازی جامعه مدنی، در سیاست‌های مربوط به اعطای کمک‌ها، جایگاه ویژه‌ای یافته است. موضوع حکمرانی خوب با هدف دستیابی به توسعه انسانی پایدار مطرح شده که در آن بر کاهش فقر، ایجاد شغل و رفاه پایدار، تجدید حیات محیط‌زیست و محافظت از آن تأکید می‌شود و اینکه همه این موارد با حکمرانی خوب تحقق می‌یابد. در حکمرانی خوب، بین سه رکن اصلی دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی شراکت در فعالیت وجود دارد که گاه فراتر از مشارکت است. بنابراین، ارتباط صحیح و تعاملی سه بخش یادشده زمینه تحقق حکمرانی خوب را در ابعاد اقتصادی، سیاسی و اداری فراهم می‌کند (شریف‌زاده و قلی‌پور، ۱۳۸۲: ۹۵).

دستیابی به حکمرانی خوب به تلاش‌های مداوم در مدت زمان طولانی نیاز دارد. همچنین، مستلزم تعهد و خوش‌بینی و عزم همگانی، از بخش عمومی و دولتی گرفته تا مردم و جامعه مدنی، است. پیاده کردن حکمرانی خوب، در بخش عمومی، با چالش‌های بسیاری نیز روبه‌رو می‌شود، مانند فساد و تبانی و پارتی‌بازی، که به یقین این روند را با مشکل مواجه می‌کند (نافیانتی و سوسه‌نو^۲، ۲۰۱۴: ۸۸).

حکمرانی خوب به معنای آن است که فرایندها و نهادها و سازمان‌ها در راستای نیاز جامعه عمل کنند و بهترین استفاده را از منابع ببرند. حکمرانی خوب را می‌توان مدلی از حکمرانی در نظر گرفت که منجر به نتایج اقتصادی و اجتماعی دلخواه شهروندان می‌شود. پس در واقع، می‌شود گفت که این نوع حکمرانی در افزایش رشد و توسعه اقتصادی، کاهش فقر و موفقیت سازمان‌ها بسیار اهمیت دارد. حکمرانی الگوی متعادل‌کننده قدرت بین دولت و دو بخش خصوصی و مدنی، ناظر بر رفتار دولت و شهروندان، شفافیت بخش روابط طرفین، تسهیل‌کننده فعالیت‌های جامعه و مشروعیت‌دهنده به قدرت

^۱. Woods

^۲. Nofianti and Suseno

موجود در هر بخش است. بنابراین حکمرانی خوب، با رویکرد هنجاری و ارزش‌مدار، رابطه دوسویه دولت و بخش خصوصی و جامعه مدنی را تعریف می‌کند. این نوع حکمرانی شرایط لازم برای کارهایی را فراهم می‌کند که مردم ارزش بسیاری برای آنها قائل‌اند؛ همچون آزادی فردی، آزادی‌های اجتماعی، مذهب، کسب‌وکار، و حکمرانی قانون (تابلی و همکاران، ۱۳۹۰: ۴۵).

۱.۱ اهمیت و ضرورت پژوهش

اهمیت این پژوهش زمانی پررنگ‌تر و مهم‌تر می‌شود که به آمارهای داخلی و خارجی نگاهی بیندازیم. در زمینه سنجش فساد اداری و مبارزه با آن، سازمان شفافیت بین‌المللی یکی از معروف‌ترین سازمان‌های بین‌المللی است. این سازمان غیردولتی است و هرساله کشورها را براساس شاخص ادراک از فساد رتبه‌بندی می‌کند. در این میان، کشورهای با رتبه پایین، از لحاظ فساد، در سطح پایینی قرار دارند اما رتبه بالا برای کشورها نشان‌دهنده سطح بالای فساد در این کشورهاست. طبق آمار منتشرشده این سازمان، ایران، در سال ۲۰۰۸ از بین ۱۸۰ کشور، رتبه ۱۴۱، در سال ۲۰۰۹ از بین ۱۸۰ کشور، رتبه ۱۶۸، در سال ۲۰۱۰ از بین ۱۷۸ کشور، رتبه ۱۴۶، در سال ۲۰۱۱ از بین ۱۸۲ کشور، رتبه ۱۲۰، در سال ۲۰۱۲ از بین ۱۷۴ کشور، رتبه ۱۳۳، در سال ۲۰۱۳ از بین ۱۷۵ کشور، رتبه ۱۴۴، و در سال ۲۰۱۴ از بین ۱۷۴ کشور، رتبه ۱۳۶ را به‌دست آورده است (عمیدی، ۱۳۹۴: ۴).

از طرف دیگر براساس اسناد و مدارک موجود در اداره کل منابع طبیعی استان مرکزی، ۲۵۰/۴۸۹ هکتار از اراضی ملی و موات بدون سند است. اعتراض‌های رسیدگی‌نشده به پرونده‌های هیئت‌های ماده واحد تعیین تکلیف اراضی اختلافی استان مرکزی، طی سال‌های ۱۳۷۱ تا پایان ۱۳۹۳، تعداد ۳۲۱۵ مورد است. سالیانه ۲۰۰ تا ۳۰۰ هکتار از باغات ساوه به‌دلیل بی‌توجهی از بین می‌رود (خبرگزاری ایسنا، ۹۴/۰۲/۱۰). شرایط اقلیمی، بهره‌برداری‌های غیراصولی، ازدیاد دام به‌نسبت ظرفیت مراتع و ... باعث شده بیش از ۴۹۰ هکتار از اراضی مرتعی شهرستان‌های زرنندیه، ساوه، اراک، محلات، دلجان، خنداب و کمیجان به اراضی بیابانی و کویری تبدیل شود (پایگاه خبری تحلیل زیست‌بوم، ۹۴/۰۳/۲۷). آمار حریق، از ابتدای سال ۹۴ تا تیرماه همان سال، ۲۲ مورد بوده است. این حریق‌ها ۳۴۸ هکتار از اراضی ملی را دربر می‌گیرد. تخریب و حریق بیشتر در اراضی غنی صورت گرفته است. طبق اظهار نظر کارشناسان، خسارت ناشی از حریق در اراضی با ارزش متوسط، در هر هکتار، سه میلیون تومان و در اراضی غنی، در هر هکتار، پنج میلیون تومان برآورد می‌شود که با حساب سرانگشتی مشخص می‌شود میزان خسارت ناشی از حریق بسیار بالاست (خبرگزاری ایسنا،

۱. Transparency International

۹۴/۰۴/۲۶.

از مجموع اراضی ملی استان مرکزی، ۲۲۵ هکتار به رفع اختلاف نیاز دارد که این تعداد پلاک حدود ۶٪ اراضی ملی استان را دربر می‌گیرد (خبرگزاری فارس، ۱۹/۰۳/۹۴).

با در نظر گرفتن آمار و ارقام و مستندات مربوط به مسئله مکان پژوهش، میزان نابودی مراتع و باغات و تبدیل آن به بیابان، و میزان حریق و متصرفات غیرقانونی، خسارت‌های بسیار سنگینی در این سازمان رقم خورده است.

در خصوص ضرورت پژوهش، در بعد نظری، این مطالعه به پژوهشگران کمک می‌کند در تعیین ابعاد و شاخص‌های حکمرانی خوب، به‌جای تکیه بر سلیقه‌ها و اعمال نظر شخصی، از روش‌های علمی استفاده کنند.

هدف اصلی پژوهش شناسایی و تحلیل وضعیت ابعاد حکمرانی خوب در سازمان جهاد کشاورزی استان مرکزی است تا فاصله بین وضع موجود و وضع مطلوب مشخص شود و به طرح راهکارهایی برای بهبود وضعیت حکمرانی خوب بینجامد.

۲. مبانی نظری

۲.۱. تعریف حکمرانی خوب

بانک جهانی، به‌منزله یکی از نهادهای بین‌المللی، در گزارش خود در سال ۱۹۸۹، نخستین بار حکمرانی خوب را «عرضه خدمات عمومی کارآمد، نظام قضایی مورد اعتماد و نظام اداری پاسخگو تعریف کرده‌است» (وودز، ۲۰۰۰: ۸۲۴). برخی دیگر حکمرانی را همان اعمال قدرت سیاسی، اقتصادی و اداری برای مدیریت امور کشور در تمامی سطوح می‌دانند. حکمرانی خوب، براساس تعریف این نهاد، شامل مکانیسم‌ها، فرایندها و نهادهایی است که از طریق آنها شهروندان و گروه‌ها و نهادهای مدنی منافع خود را پیگیری و حقوق قانونی خود را اجرا می‌کنند، تعهداتشان را عملی و تفاوتشان را تعدیل می‌کنند (شریف‌زاده و قلی‌پور، ۱۳۸۲: ۹۵).

۲.۲. ابعاد حکمرانی خوب

• حاکمیت قانون

طبق دیدگاه بانک جهانی، حاکمیت قانون حدی است که نمایندگان (عاملان)، بر مبنای آن، به قوانین جامعه اطمینان دارند و بدان پایبندند؛ به‌ویژه در کیفیت اجرای تعهدها، خط‌مشی‌ها و همچنین در زمینه اطمینان و پایبندی دادگاه‌ها به برخورد با تخلفات و تخطی از قوانین و مقررات. اینکه تا چه میزان قوانین در جامعه واقعی‌اند و می‌توان به اجرای آنها اطمینان داشت با این شاخص ارزیابی می‌شود

(کافمن و دیگران^۱، ۲۰۰۹: ۴)

• پاسخگویی

پاسخگویی نهادها و مؤسسه‌ها در چارچوب قانونی و زمانی مشخص، در برابر اعضای خود و ارباب رجوع، از جمله عواملی است که به استوار شدن پایه‌های حکمرانی خوب در جامعه منجر می‌شود (شریف‌زاده و قلی‌پور، ۱۳۸۲: ۱۰۱؛ برگرفته از هوکایما و کایرز^۲، ۲۰۱۴: ۵۳۱)

• کارآیی و اثربخشی

کارآیی و اثربخشی در چارچوب حکمرانی خوب به معنای استفاده پایدار از منابع طبیعی و حفظ محیط‌زیست نیز است (همان).

• عدالت و انصاف

در حکمرانی خوب، همه افراد باید از فرصت‌ها بهره‌مند شوند و همگی، به‌ویژه قشر آسیب‌پذیر، باید از فرصت رشد و توسعه برخوردار باشند (همان).

• شفافیت

به معنای اتخاذ تصمیمات و اجرای آنها مطابق قوانین و مقررات است و نیز به معنای دسترسی آزاد مردم به اطلاعاتی است که در زندگی آنها تأثیرگذار باشد. در این زمینه، باید اطلاعات کافی تهیه و در اختیار عموم قرار داده شود (الهی، ۲۰۰۹: ۱۱۶۹).

• نتیجه‌گرایی

به تدوین خط‌مشی درباره مقاصد سازمان، تدوین و اجرای خط‌مشی‌های سنجش کیفیت خدمات و استفاده از آن در فرایندهای برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری اشاره دارد (گزارش کمیسیون مستقل حکمرانی خوب در لندن، ۲۰۰۴).

• کیفیت مقررات

به مفهوم حذف مقررات دست‌وپاگیر و کاهش هزینه‌های ناشی از آن (بشیری و شقاقی، ۱۳۹۰: ۶۹) و وجود ساختارهای خط‌مشی‌گذاری مؤثر، شفافیت قوانین و برابری فرصت‌هاست (محمدامینی، ۱۳۹۳: ۴۶).

۳. مطالعات داخل کشور

حیدری (۱۳۹۵)، در رساله‌ای با عنوان «طراحی و تبیین مدل بودجه‌ریزی براساس شاخص‌های حکمرانی خوب در ایران»، پژوهشی انجام داده که هدف اصلی آن شناسایی مشخصات و مؤلفه‌های نظام بودجه‌ریزی است؛ یعنی تبلوری از حکمرانی خوب. رویکرد این پژوهش ترکیبی و از نوع

^۱. Kaufmann et al.

^۲. Hokayema & Kairouz

اکتشافی متوالی است. مرحله کیفی این پژوهش با روش تحلیل تم و از طریق مصاحبه انجام گرفته است. در ادامه، برای تأیید و افزایش اعتبار نتایج مصاحبه‌ها، نویسندگان از منابع و رهنمودهای سازمان‌های بین‌المللی مرتبط با حکمرانی خوب و بودجه و همچنین مطالعه تطبیقی بودجه‌ریزی کشورهای برتر در رتبه‌بندی حکمرانی خوب بانک جهانی بهره‌جسته و در بخش کمی پژوهش نیز، به‌منظور تأیید مدل، ابزار پرسشنامه را به‌کار رفته است.

جامعه آماری، در بخش کیفی و کمی این پژوهش، خبرگان در حوزه بودجه‌ریزی و حکمرانی خوب است. برای تعیین تعداد نمونه، از مفهوم نمونه‌گیری هدفمند و روش گلوله برفی استفاده شده است. خروجی بخش کیفی پژوهش ۱۲۳ تم در قالب پانزده مقوله است که عبارت‌اند از:

آمایش سرزمین، اصلاح ساختار سیاسی، ساختار مدیریت نامتمرکز، اصلاح سند بودجه، اصلاح الگوی تعاملی قوای سه‌گانه، مدیریت ذی‌نفعان، بهبود فضای کسب‌وکار، پیاده‌سازی بودجه‌ریزی عملیاتی، اصلاح فرایندهای مدیریت منابع انسانی، اصلاح قوانین و مقررات، اصلاح سیستم‌های اطلاعاتی، اصلاح نظام حسابداری و گزارشگری، اصلاح فرایند نظارت بر بودجه، عدالت در بودجه‌ریزی و شفافیت. براساس خروجی بخش کمی پژوهش، نتایج آزمون خی دو برای تمامی روابط معنادار بود و نشان داد که روابط مفروض مورد تأیید متخصصان است. این پژوهش پیشنهادهایی برای اقدامات اصلاحی در مدیریت مالی عمومی و نظام بودجه‌ریزی کشور داشت که، در صورت اجرایی شدن آن، شاخص‌های حکمرانی خوب ارتقا خواهد یافت (حیدری، ۱۳۹۵).

ابدالی (۱۳۹۵)، در رساله‌ای با نام «طراحی مدل مدیریت هزینه عمومی با رویکرد حکمرانی خوب در ایران»، پژوهشی انجام داده است. در این پژوهش، هدف اصلی عرضه مدلی مناسب برای استقرار سیستم مدیریت هزینه عمومی، با رویکرد حکمرانی خوب در ایران، بوده است. روش پژوهش روش آمیخته (کمی و کیفی) است. در این پژوهش، ضمن مطالعه منابع و سوابق پژوهش به کمک دیدگاه‌های خبرگان، ابعاد مدیریت هزینه‌های عمومی و حکمرانی خوب در جامعه تحقیق استخراج شده است. این تحقیق هدفی کاربردی دارد و، در روش آمیخته در بخش کیفی، با استفاده از روش تحلیل محتوا، و در بخش کمی مدل برخاسته از مصاحبه‌ها، با استفاده از معادلات ساختاری، مورد سنجش قرار گرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل مدیران، کارشناسان مالی و بودجه‌ای وزارتخانه‌ها و واحدهای ستادی سازمان‌ها و نهادهای دولتی کشور در شهر تهران بوده است. نمونه آماری ۱۱۰ نفرند. روش نمونه‌گیری به‌صورت گلوله برفی و نظری مبتنی بر هدف بوده است و اطلاعات از طریق مصاحبه و پرسشنامه جمع‌آوری شده‌اند.

در پایان این پژوهش، مدلی برای استقرار سیستم مدیریت هزینه عمومی، با رویکرد حکمرانی خوب، مطرح شده است (ابدالی، ۱۳۹۵).

۴. مطالعات خارج از کشور

هوکسترا و کاپتین (۲۰۱۴)، در مقاله‌ای با عنوان «درک فرایندهای شکل‌گیری خط‌مشی سلامت اداری: یک مطالعه موردی در خصوص شرایطی برای تغییر در هلند»، اشاره کرده‌اند که افزایش توجه به سلامت اداری در بخش دولتی با رشد توجه به سلامت اداری به منزله رشته‌ای تحقیقاتی همراه بوده است. با این حال، هنوز تحلیل خط‌مشی سلامت اداری، به مثابه فرایند تغییر، در دستور کار تحقیقات قرار نگرفته است. دیدگاه‌هایی درباره دست‌اندرکاران، عاملان و شرایط تأثیرگذار در تغییر خط‌مشی‌ها ممکن است به اهدافی واقع‌بینانه‌تر منجر شود و، در عین حال، برای بهبود سلامت اداری عمومی و انسجام دولت فرصت‌هایی فراهم کند. تحقیق حاضر که از نوع توصیفی است از مدل تغییر خط‌مشی کینگ دان برای بازسازی و تحلیل تغییراتی در خط‌مشی سلامت اداری هلند، در دوره زمانی ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۰، استفاده می‌کند. افزون بر نقض سلامت اداری، به نظارت متمرکز بر اجرای خط‌مشی، تعهد پرسنلی تشکیلات سیاسی سطح بالا و انتظاراتی از جامعه سیاسی خواهیم پرداخت که همگی پیش‌شرط‌هایی برای ایجاد تغییر چشمگیر خط‌مشی به‌شمار می‌روند. این مقاله نشان می‌دهد که تئوری تغییر خط‌مشی هم برای تحلیل مفید است و هم برای توسعه خط‌مشی‌های تأثیرگذار سلامت اداری.

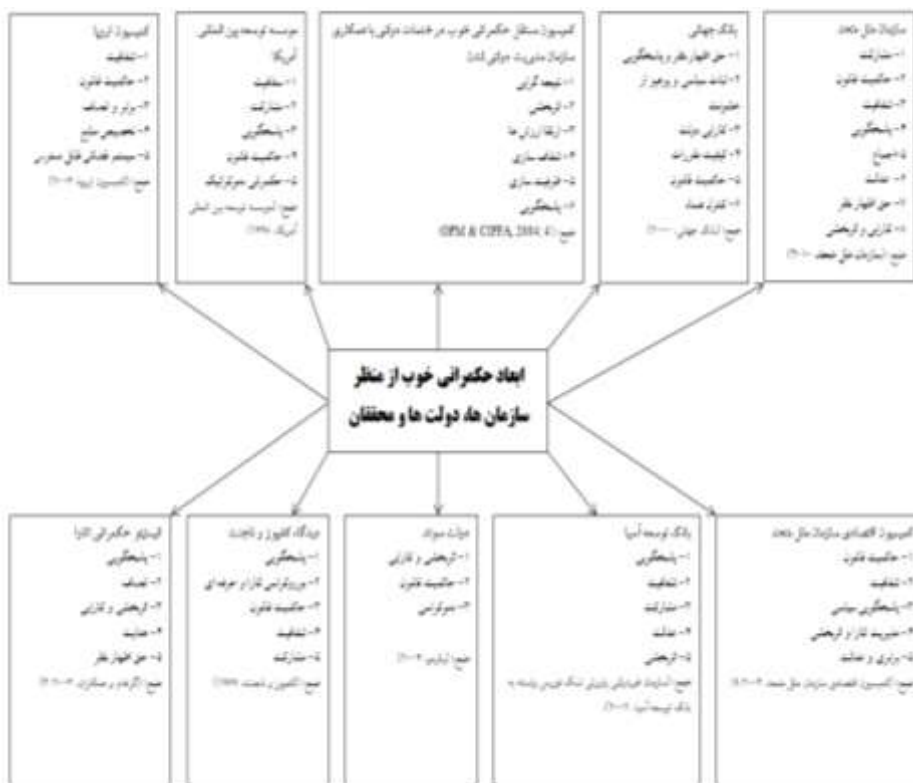
کاردوس (۲۰۱۲) مقاله‌ای با عنوان «بازتاب حکمرانی خوب در استراتژی‌های توسعه ماندگار» منتشر کرده و در این مقاله، این مطالب را بیان کرده است: در جامعه‌ای که همچنان به دنبال راه‌حل‌هایی برای توسعه ماندگار است، حکمرانی خوب همیشه عنصری حیاتی و ابزاری بسیار مهم برای گسترش این توسعه ماندگار شمرده می‌شود که باید در استراتژی‌های آن گنجانده شود. در این میان حکمرانی خوب، از طریق مکانیسم‌های استراتژیک خود، در پیگیری اهداف استراتژیک و تعهدات بلندمدت نقش دارد. همچنین در انسجام سیاسی، از طریق هماهنگی‌های افقی و عمودی، و در ایجاد فرایند شفاف و باز مشارکت، مشاوره سهامداران و نیز در عرضه استراتژی‌های توسعه ماندگار هرچه نزدیک‌تر به جوامع محلی و مردم سهیم است. در این زمینه تحلیلی، روش تحلیل محتوای موضوعی را درباره چگونگی انعکاس حکمرانی خوب در استراتژی‌های توسعه ماندگار کشورهای اتحادیه اروپا به کار می‌بریم. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، در ارتباط با مباحث بررسی شده، به‌ویژه در مورد مشارکت و توجه، مکانیسم‌هایی استراتژیکی با کارکرد خوب وجود دارد که برای ارتقای مکانیسم‌های هماهنگی و همکاری در سطح عمودی ضروری است. همچنین، برای انتشار فعالیت‌های مناسب در زمینه فرایندهای مشاوره عمومی و برای ارتباطی نزدیک‌تر بین مردم و استراتژی‌های توسعه ماندگار، به‌گونه‌ای که بشود آنها را درک کرد و برای تغییر رفتار مردم، به‌شکلی ماندگارتر، به کار برد. این تحقیق، به‌ویژه برای محققان و خط‌مشی‌گذاران اهمیت دارد و برای مطالعات بیشتر در مورد این

موضوع فرصت‌هایی فراهم می‌کند. هدف تحقیق بیان تصویری گویا از شیوه انعکاس حکمرانی خوب در استراتژی‌های توسعه‌ماندگار کشورهای اتحادیه اروپا بوده است. از میان ۲۷ کشور اتحادیه اروپا، ۹ مورد، به صورت تصادفی، انتخاب و براساس شاخص جامعه‌ماندگار - ۲۰۱۰ (SSI) رتبه‌بندی شده‌اند. این رتبه‌بندی طبق بازه‌های سه‌واحدی تقسیم شده و از روش مطالعات کتابخانه‌ای و وب‌سایت‌ها برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است.

۵. چارچوب نظری

با مطالعه مبانی نظری، دیدگاه‌های دانشمندان، سازمان‌های بین‌المللی و دولت‌ها درباره حکمرانی خوب و ابعاد آن مطابق نمودار تعیین شد (شکل ۱).

شناسایی و تحلیل وضعیت ابعاد حکمرانی خوب در سازمان جهاد کشاورزی... ◇

شکل ۱. چارچوب نظری پژوهش (ابعاد حکمرانی خوب از منظر محققان و سازمان های بین المللی و دولت ها)

سپس دوازده متغیر از تجمیع متغیرهای مطرح شده به شرح جدول ۱ انتخاب شد.

جدول ۱. ابعاد حکمرانی خوب (اقتباس از چارچوب نظری)		
ردیف	ابعاد حکمرانی خوب	منابع
۱	پاسخگویی	۱. گزارش سازمان ملل متحد، ۲۰۱۰ ۲. گزارش کمیسیون مستقل حکمرانی خوب در خدمات دولتی در لندن، ۲۰۰۴ ۳. گزارش مؤسسه توسعه بین‌المللی امریکا، ۱۹۹۸ ۴. گزارش کمیسیون اقتصادی سازمان ملل متحد، ۲۰۰۱ ۵. گزارش بانک توسعه آسیا، ۲۰۰۳ ۶. کامپوز و ناجنت، ۱۹۹۸ ۷. گراهام و دیگران، ۲۰۰۳ ۸. گزارش بانک جهانی، ۲۰۰۰
۲	ثبات سیاسی و مقابله با خشونت	۱. گزارش بانک جهانی، ۲۰۰۰
۳	اثر بخشی و کارایی	۱. گزارش سازمان ملل متحد، ۲۰۱۰ ۲. گزارش بانک جهانی، ۲۰۰۰ ۳. گزارش کمیسیون مستقل حکمرانی خوب در خدمات دولتی در لندن، ۲۰۰۴ ۴. گزارش کمیسیون اقتصادی سازمان ملل متحد، ۲۰۰۱ ۵. گزارش بانک توسعه آسیا، ۲۰۰۳ ۶. پالمو، ۲۰۰۴ ۷. گراهام و دیگران، ۲۰۰۳
۴	کیفیت مقررات	۱. گزارش بانک جهانی، ۲۰۰۰
۵	حاکمیت قانون	۱. گزارش سازمان ملل متحد، ۲۰۱۰ ۲. گزارش بانک جهانی، ۲۰۰۰ ۳. گزارش مؤسسه توسعه بین‌المللی امریکا، ۱۹۹۸ ۴. گزارش کمیسیون اروپا، ۲۰۰۳ ۵. گزارش کمیسیون اقتصادی سازمان ملل متحد، ۲۰۰۱ ۶. پالمو، ۲۰۰۴ ۷. کامپوز و ناجنت، ۱۹۹۸
۶	مشارکت مردم	۱. گزارش سازمان ملل متحد، ۲۰۱۰ ۲- گزارش مؤسسه توسعه بین‌المللی امریکا، ۱۹۹۸ ۳- گزارش بانک توسعه آسیا، ۲۰۰۳ ۴- کامپوز و ناجنت، ۱۹۹۸
۷	شفافیت	۱. گزارش سازمان ملل متحد، ۲۰۱۰ ۲. گزارش کمیسیون مستقل حکمرانی خوب در خدمات دولتی در لندن، ۲۰۰۴

۳. گزارش مؤسسه توسعه بین‌المللی امریکا، ۱۹۹۸ ۴. گزارش کمیسیون اروپا، ۲۰۰۳ ۵. گزارش کمیسیون اقتصادی سازمان ملل متحد، ۲۰۰۱ ۶. گزارش بانک توسعه آسیا، ۲۰۰۳ ۷. کامپوز و ناچنت، ۱۹۹۸		
۱. گزارش سازمان ملل متحد، ۲۰۱۰ ۲. گزارش کمیسیون اروپا، ۲۰۰۳ ۳. گزارش کمیسیون اقتصادی سازمان ملل متحد، ۲۰۰۱ ۴. گزارش بانک توسعه آسیا، ۲۰۰۳ ۵. گراهام و دیگران، ۲۰۰۳	عدالت و انصاف	۸
۱. هاتر و شاه (شریف‌زاده و قلی‌پور، ۱۳۸۲)	توسعه اجتماعی	۹
۱. گزارش کمیسیون مستقل حکمرانی خوب در خدمات دولتی در لندن، ۲۰۰۴	نتیجه‌گرایی	۱۰
۱. گزارش کمیسیون مستقل حکمرانی خوب در خدمات دولتی در لندن، ۲۰۰۴	ارتقای ارزش‌ها	۱۱
۱. گزارش کمیسیون مستقل حکمرانی خوب در خدمات دولتی در لندن، ۲۰۰۴	ظرفیت‌سازی	۱۲

۶. نوع و روش‌های پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش اجراء، توصیفی-پیمایشی است و، به‌ترتیب، از روش‌های اکتشافی، تحلیل محتوا و آمیخته در آن استفاده شده است. در بخش پیمایشی، به منظور تعیین ابعاد و شاخص‌های مربوط به حکمرانی خوب، از تکنیک دلفی فازی بهره گرفته‌ایم.

۷. جامعه آماری، روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

در این پژوهش جامعه و نمونه آماری، متناسب با شرایط مرحله مورد نظر، به شرح زیر است:
مرحله نخست: در طراحی مدل اولیه ابعاد و شاخص‌های حکمرانی خوب، از متون و پژوهش‌ها و نوشته‌های علمی در دامنه مورد مطالعه استفاده شده است. در این مرحله، دوازده بعد حکمرانی خوب را برگزیده‌ایم.

مرحله دوم: برای مشخص شدن ابعاد حکمرانی خوب و شاخص‌های آن در سازمان مورد پژوهش، از نظر خبرگان استفاده شده است؛ بدین‌ترتیب که از خبرگان خواسته شده درمورد دوازده بعد حکمرانی خوب و شاخص‌های آن، برگرفته از مدل اولیه، میزان مربوط بودن در وظایف سازمان مورد مطالعه را مشخص نمایند.

تعداد خبرگان سی نفر در نظر گرفته شده است و با استفاده از روش گلوله برفی انتخاب شده‌اند.

مرحله سوم: پس از طراحی پرسشنامه، نظر خبرگان در بررسی وضع مطلوب گردآوری و، پس از اصلاحات لازم، پرسشنامه اصلی توزیع شد. خبرگان اجرایی بیست نفرند که دست کم مدرک کارشناسی و یا پنج سال سابقه کار در اجرای خطمشی‌های سازمان مورد پژوهش داشته‌اند. هشت نفر از این افراد عضو کمیته سلامت اداری استان بوده‌اند. خبرگان علمی ده تن از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها، با مدرک دکترای تخصصی در گرایش تصمیم‌گیری و خطمشی‌گذاری عمومی یا سابقه تدریس در این موضوع بوده‌اند.

مرحله چهارم: در این مرحله، جامعه آماری ۴۰۸ نفر بود و ۱۹۸ نفر، با استفاده از فرمول کوکران به شرح ذیل، برگزیده شدند.

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

N = حجم جامعه آماری

p = نسبت موفقیت

q = نسبت عدم موفقیت

d = دقت برآورد

Z = مقدار آماره احتمال

$$n = \frac{\frac{(1.96)^2 \times 0.5 \times 0.5}{(0.05)^2}}{1 + \frac{1}{408} \left(\frac{(1.96)^2 \times 0.5 \times 0.5}{(0.05)^2} - 1 \right)} = 198$$

نمونه‌گیری به روش طبقه‌ای و در داخل طبقات به صورت تصادفی ساده بوده است.

۸. ابزار گردآوری داده‌ها

ابزار اصلی این پژوهش پرسشنامه‌ای پژوهشگرساخته بود که براساس مطالعات انجام شده تدوین شد. این پرسشنامه ۳۵ سؤالی، با بهره‌گیری از تکنیک دلفی فازی، طی سه مرحله تعدیل شد.

۹. روایی

پرسشنامه پژوهشگرساخته است. روایی اسمی آن از طریق استناد ابعاد و شاخص‌ها به منابع علمی کسب شده است. روایی محتوایی آن با تأیید نظر خبرگان و روایی کمی (واگرایی - همگرایی) با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی به‌دست آمده است.

۱۰. پایایی

برای اندازه‌گیری پایایی پرسشنامه، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. جدول ۲ میزان آلفای کرونباخ را برای هریک از ابعاد پرسشنامه مشخص کرده و میزان آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰.۸۹٪ است.

۱۱. روش تحلیل داده‌ها

در مرحله نخست پژوهش، برای تعیین ابعاد و شاخص‌های حکمرانی خوب، از روش تحلیل کیفی استفاده شده است.

در مرحله اجرای پیمایش، به منظور تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه، از روش آمار استنباطی همچون دلفی فازی، تحلیل عاملی تأییدی، روش اهمیت-عملکرد^۱ (IPA) و تحلیل شکاف استفاده شده است. SPSS ۲۲ و LISREL ۸,۸ نرم‌افزار به کاررفته در این مرحله‌اند.

۱۲. یافته‌های پژوهش

الف) نظرسنجی مرحله نخست: در این مرحله، ابعاد حکمرانی خوب همراه با شرح آنها برای اعضای گروه خبره ارسال شد. پس از دریافت میزان موافقت آنها با هریک از ابعاد، با توجه به شرایط سازمانی، دیدگاه‌های پیشنهادی و اصلاحی آنها به شرح جدول ۲ جمع‌بندی شد. نتایج حاصل از بررسی پاسخ‌ها در جدول ۲ ارائه شده است. با توجه به نتایج این جدول، میانگین فازی هریک از ابعاد طبق روابط زیر محاسبه شده است.

فرمول (۲):

$$A_i = (a_1^{(i)}, a_2^{(i)}, a_3^{(i)}), i = 1, 2, 3, \dots, n$$

فرمول (۳):

$$A_{ave}(m_1, m_2, m_3) = \left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_1^{(i)}, \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_2^{(i)}, \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_3^{(i)}, \right)$$

در این رابطه، A_i بیانگر دیدگاه خبره^۱ A_{ave} بیانگر میانگین دیدگاه‌های خبرگان است. نتایج این محاسبات در جدول ۳ آمده است.

^۱ Importance Performance Analysis

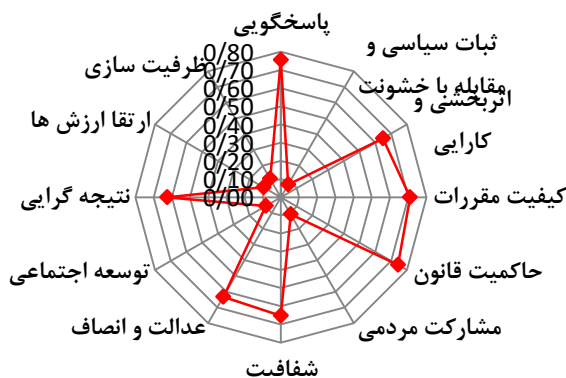
جدول ۲. خلاصه نظر خبرگان در پرسشنامه اولیه ابعاد حکمرانی خوب

ابعاد حکمرانی خوب	میزان موفقیت				
	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم
۱ پاسخگویی	۱۳	۹	۷	۱	۰
۲ ثبات سیاسی و مقابله با خشونت	۰	۰	۰	۳	۲۷
۳ اثربخشی و کارایی	۶	۱۲	۸	۳	۱
۴ کیفیت مقررات	۸	۱۳	۸	۰	۱
۵ حاکمیت قانون	۱۱	۱۰	۹	۰	۰
۶ مشارکت مردمی	۰	۰	۱	۵	۲۴
۷ شفافیت	۷	۱۰	۹	۴	۰
۸ عدالت و انصاف	۴	۱۲	۱۱	۳	۰
۹ توسعه اجتماعی	۰	۰	۱	۳	۲۶
۱۰ نتیجه‌گرایی	۴	۱۳	۸	۵	۰
۱۱ ارتقای ارزش‌ها	۰	۰	۲	۳	۲۵
۱۲ ظرفیت‌سازی	۱	۰	۱	۲	۲۶

جدول ۳. میانگین دیدگاه‌های خبرگان، حاصل از نظرسنجی نخست

مؤلفه‌ها	میانگین فازی مثلثی (m, α, β)	میانگین فازی زدایی شده
۱ پاسخگویی	(۰/۱۱) ، ۰/۲۲ ، ۰/۷۸)	۰/۷۶
۲ ثبات سیاسی و مقابله با خشونت	(۰/۲۴) ، ۰/۰۲ ، ۰/۰۳)	۰/۰۸
۳ اثربخشی و کارایی	(۰/۱۵) ، ۰/۱۹ ، ۰/۶۶)	۰/۶۵
۴ کیفیت مقررات	(۰/۱۴) ، ۰/۲۰ ، ۰/۷۳)	۰/۷۱
۵ حاکمیت قانون	(۰/۱۳) ، ۰/۲۲ ، ۰/۷۷)	۰/۷۴
۶ مشارکت مردمی	(۰/۲۳) ، ۰/۰۳ ، ۰/۰۶)	۰/۱۱
۷ شفافیت	(۰/۱۵) ، ۰/۲۰ ، ۰/۶۷)	۰/۶۵
۸ عدالت و انصاف	(۰/۱۷) ، ۰/۲۰ ، ۰/۶۴)	۰/۶۳
۹ توسعه اجتماعی	(۰/۲۴) ، ۰/۰۲ ، ۰/۰۴)	۰/۱۰
۱۰ نتیجه‌گرایی	(۰/۱۶) ، ۰/۱۹ ، ۰/۶۳)	۰/۶۳
۱۱ ارتقای ارزش‌ها	(۰/۲۴) ، ۰/۰۳ ، ۰/۰۶)	۰/۱۱
۱۲ ظرفیت‌سازی	(۰/۲۴) ، ۰/۰۳ ، ۰/۰۷)	۰/۱۲

در جدول ۳، میانگین فازی مثلثی با استفاده از فرمول (۲) محاسبه شده و سپس، با استفاده از فرمول مینکووسکی (فرمول ۱)، فازی‌زدایی شده است. میانگین قطعی به دست آمده میزان موافقت خبرگان با هریک از مؤلفه‌های مدل پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۲. نتایج نظرسنجی نخست

همان‌گونه که جدول ۳ و نمودار ۲ نشان می‌دهد، بیشترین میزان موافقت خبرگان با حاکمیت قانون در زمینه کیفیت مقررات و پاسخگویی محسوب می‌شود و کمترین میزان موافقت آنها با مؤلفه‌های ثبات سیاسی و مقابله با خشونت، توسعه اجتماعی و مشارکت مردمی است.

چنانچه اختلاف بین دو مرحله نظرسنجی کمتر از حد آستانه خیلی کم (۰/۱) باشد، فرایند نظرسنجی متوقف می‌شود (Cheng & Lin, ۲۰۰۲: ۱۴۷). بنابراین در مرحله دوم نظرسنجی، نظرهای قبلی هر خبره و میزان اختلاف آنها با دیدگاه پیشین خبرگان، همراه با پرسشنامه، بار دیگر برای اعضای گروه خبره ارسال شد.

ج) نظرسنجی مرحله دوم: در این مرحله اعضای گروه خبره، با توجه به دیدگاه‌های دیگر اعضای گروه و همچنین با توجه به تغییرات اعمال شده در ابعاد، بار دیگر به پرسش‌ها پاسخ دادند که، همانند مرحله نخست، این پاسخ‌ها تحلیل شد.

جدول ۴. خلاصه نظر خبرگان در پرسشنامه ثانویه ابعاد حکمرانی خوب

ابعاد حکمرانی خوب	میزان موفقیت				
	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم
۱ پاسخگویی	۱۲	۱۰	۷	۱	۰
۲ ثبات سیاسی و مقابله با خشونت	۰	۱	۵	۷	۱۷
۳ اثربخشی و کارآیی	۹	۸	۱۰	۳	۰
۴ کیفیت مقررات	۹	۱۲	۸	۰	۱
۵ حاکمیت قانون	۱۱	۷	۱۲	۰	۰
۶ مشارکت مردمی	۰	۱	۵	۹	۱۵
۷ شفافیت	۹	۱۱	۸	۲	۰
۸ عدالت و انصاف	۹	۱۲	۵	۴	۰
۹ توسعه اجتماعی	۰	۲	۵	۹	۱۴
۱۰ نتیجه‌گرایی	۵	۱۳	۸	۴	۰
۱۱ ارتقای ارزش‌ها	۰	۱	۶	۸	۱۵
۱۲ ظرفیت‌سازی	۰	۲	۳	۱۲	۱۳

جدول ۵. میانگین دیدگاه‌های خبرگان، حاصل از نظرسنجی دوم

مؤلفه‌ها	میانگین فازی مثلثی (m, α, β)	میانگین فازی زدایی شده
۱ پاسخگویی	(۰/۱۱ ، ۰/۲۱ ، ۰/۷۸)	۰/۷۵
۲ ثبات سیاسی و مقابله با خشونت	(۰/۲۲ ، ۰/۰۸ ، ۰/۱۷)	۰/۲۰
۳ اثربخشی و کارآیی	(۰/۱۴ ، ۰/۲۱ ، ۰/۶۹)	۰/۶۷
۴ کیفیت مقررات	(۰/۱۴ ، ۰/۲۰ ، ۰/۷۳)	۰/۷۲
۵ حاکمیت قانون	(۰/۱۴ ، ۰/۲۳ ، ۰/۷۴)	۰/۷۲
۶ مشارکت مردمی	(۰/۲۲ ، ۰/۰۹ ، ۰/۱۸)	۰/۲۱
۷ شفافیت	(۰/۱۳ ، ۰/۲۱ ، ۰/۷۳)	۰/۷۱
۸ عدالت و انصاف	(۰/۱۲ ، ۰/۲۰ ، ۰/۷۲)	۰/۷۰
۹ توسعه اجتماعی	(۰/۲۱ ، ۰/۱۰ ، ۰/۲۱)	۰/۲۴
۱۰ نتیجه‌گرایی	(۰/۱۵ ، ۰/۱۹ ، ۰/۶۶)	۰/۶۵
۱۱ ارتقای ارزش‌ها	(۰/۲۳ ، ۰/۱۰ ، ۰/۲۰)	۰/۲۳
۱۲ ظرفیت‌سازی	(۰/۲۰ ، ۰/۱۰ ، ۰/۲۰)	۰/۲۳

در جدول ۵، میانگین فازی مثلثی با استفاده از فرمول (۲) محاسبه شده و سپس، با استفاده از فرمول مینکووسکی (فرمول ۱)، فازی‌زدایی شده است. میانگین قطعی به دست آمده شدت موافقت خبرگان با هریک از متغیرهای پژوهش را بیان می‌کند.

در جدول ۶ میزان اختلاف دیدگاه خبرگان در نظرسنجی مرحله اول و دوم محاسبه شده است.

جدول ۶. میزان اختلاف دیدگاه خبرگان در نظرسنجی مرحله اول و دوم

ابعاد	مرحله اول	مرحله دوم	اختلاف مرحله اول و دوم
۱ پاسخگویی	۰/۷۶	۰/۷۵	۰/۰۱
۲ ثبات سیاسی و مقابله با خشونت	۰/۰۸	۰/۲۰	۰/۱۲
۳ اثربخشی و کارایی	۰/۶۵	۰/۶۷	۰/۰۲
۴ کیفیت مقررات	۰/۷۱	۰/۷۲	۰/۰۱
۵ حاکمیت قانون	۰/۷۴	۰/۷۲	۰/۰۲
۶ مشارکت مردمی	۰/۱۱	۰/۲۱	۰/۱
۷ شفافیت	۰/۶۵	۰/۷۱	۰/۰۶
۸ عدالت و انصاف	۰/۶۳	۰/۷۰	۰/۰۷
۹ توسعه اجتماعی	۰/۱۰	۰/۲۴	۰/۱۴
۱۰ نتیجه‌گرایی	۰/۶۳	۰/۶۵	۰/۰۲
۱۱ ارتقای ارزش‌ها	۰/۱۱	۰/۲۳	۰/۱۲
۱۲ ظرفیت‌سازی	۰/۱۲	۰/۲۳	۰/۱۱

با توجه به دیدگاه مطرح‌شده در مرحله اول و مقایسه آن با نتایج این مرحله، در صورتی که اختلاف بین دو مرحله کمتر از حد آستانه خیلی کم (۰/۱) باشد، فرایند نظرسنجی متوقف می‌شود (همان). فرمول (۱)

$$s(A_{m_{21}}, A_{m_{11}}) = \left| \frac{1}{3} [(a_{m_{21}} + a_{m_{22}} + a_{m_{23}}) - (a_{m_{11}} + a_{m_{12}} + a_{m_{13}})] \right|$$

همان‌گونه که جدول ۷ نشان می‌دهد، در ابعاد شماره ۱، ۳، ۴، ۵، ۷، ۸، ۱۰ اعضای گروه خبره به وحدت نظر رسیده‌اند و میزان اختلاف نظر در مرحله اول و دوم کمتر از حد آستانه خیلی کم (۰/۱) است؛ بنابراین، نظرسنجی برای ابعاد مورد اشاره متوقف شد.

اعضای گروه خبره از بین ابعاد اشاره‌شده، به‌جز ابعاد ثبات سیاسی و مقابله با خشونت، مشارکت مردمی، توسعه اجتماعی، ارتقای ارزش‌ها و ظرفیت‌سازی، با موارد دیگر موافق بودند و، به‌دلیل اینکه امتیاز به دست‌آمده برای ابعاد مورد نظر در دامنه خیلی کم قرار گرفته بود، در فرایند پژوهش حذف

شد.

د) نظرسنجی مرحله سوم: در این مرحله، ضمن اعمال تغییرات لازم در ابعاد، پرسشنامه سوم تهیه شد و، همراه با دیدگاه پیشین هر فرد و میزان اختلاف آنها با میانگین دیدگاه دیگر خبرگان، دوباره برای آنها فرستاده شد؛ با این تفاوت که در این مرحله، از دوازده بُعد موجود در مرحله قبل، هفت مورد متوقف شد و نظرسنجی در مورد پنج بُعد باقی مانده صورت گرفت و، همانند مرحله نخست، این نظرسنجی نیز تحلیل شد.

جدول ۷. خلاصه نظر خبرگان در پرسشنامه مرحله سوم ابعاد حکمرانی خوب

ابعاد حکمرانی خوب	میزان موفقیت				
	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم
۱ ثبات سیاسی و مقابله با خشونت	۱	۰	۵	۱۱	۱۳
۲ مشارکت مردمی	۰	۱	۶	۸	۱۵
۳ توسعه اجتماعی	۱	۲	۳	۱۰	۱۴
۴ ارتقای ارزش‌ها	۱	۱	۳	۹	۱۶
۵ ظرفیت‌سازی	۱	۱	۴	۷	۱۷

جدول ۸. میانگین دیدگاه‌های خبرگان، حاصل از نظرسنجی دوم

مؤلفه‌ها	میانگین فازی مثلثی (m, α, β)	میانگین فازی زدایی شده
۱ ثبات سیاسی و مقابله با خشونت	(۰/۲۱ ، ۰/۱۱ ، ۰/۲۱)	۰/۲۳
۲ مشارکت مردمی	(۰/۲۲ ، ۰/۱۰ ، ۰/۱۹)	۰/۲۲
۳ توسعه اجتماعی	(۰/۲۰ ، ۰/۰۹ ، ۰/۲۲)	۰/۲۴
۴ ارتقای ارزش‌ها	(۰/۲۱ ، ۰/۰۸ ، ۰/۱۸)	۰/۲۱
۵ ظرفیت‌سازی	(۰/۲۲ ، ۰/۰۸ ، ۰/۱۸)	۰/۲۲

در جدول ۸، میانگین فازی مثلثی با استفاده از فرمول (۲) محاسبه شده و سپس، با استفاده از فرمول مینکووسکی (فرمول ۱)، فازی‌زدایی شده است. میانگین قطعی به دست آمده شدت موافقت خبرگان با هریک از ابعاد پژوهش را نشان می‌دهد.

در جدول ۹، میزان اختلاف دیدگاه خبرگان در نظرسنجی مرحله دوم و سوم محاسبه شده است.

جدول ۹. میزان اختلاف دیدگاه خبرگان در نظرسنجی مرحله دوم و سوم

ابعاد	مرحله دوم	مرحله سوم	اختلاف مرحله دوم و سوم
۱ ثبات سیاسی و مقابله با خشونت	۰/۲۰	۰/۲۳	۰/۰۳
۲ مشارکت مردمی	۰/۲۱	۰/۲۲	۰/۰۱
۳ توسعه اجتماعی	۰/۲۴	۰/۲۴	۰/۰۰
۴ ارتقای ارزش‌ها	۰/۲۳	۰/۲۱	۰/۰۲
۵ ظرفیت‌سازی	۰/۲۳	۰/۲۲	۰/۰۱

مطابق جدول ۹، اعضای گروه خبره در مورد ابعاد یادشده به وحدت نظر رسیده‌اند و میزان اختلاف نظر، در مرحله دوم و سوم، کمتر از حد آستانه خیلی کم (۰/۱) بوده است؛ بنابراین، نظرسنجی در زمینه ابعاد ثبات سیاسی و مقابله با خشونت، مشارکت مردمی، توسعه اجتماعی، ارتقای ارزش‌ها، شفافیت و ظرفیت‌سازی متوقف شد.

۱۳. تحلیل اهمیت - عملکرد

گام اول: با استفاده از نظر خبرگان، ابعاد حکمرانی خوب شناسایی و رتبه‌بندی می‌شود که در جدول ۱۰ نشان داده شده است.

جدول ۱۰. ابعاد شناسایی شده برای سازمان

کد	ابعاد
۱	نتیجه‌گرایی
۲	اثربخشی و کارایی
۳	عدالت و انصاف
۴	پاسخگویی
۵	شفافیت
۶	حاکمیت قانون
۷	کیفیت مقررات

گام دوم: با طراحی پرسشنامه و نظرخواهی، میزان اهمیت (وضعیت مطلوب) و عملکرد (وضعیت موجود) سازمان در آن ابعاد را باید از خبرگان جویا شد. در این پرسشنامه، از طیف کلامی شش‌تایی استفاده شده است. نظر خبرگان در جدول ۱۰ و ۱۱ آمده است.

جدول ۱۰. میزان اهمیت (مطلوب) ابعاد حکمرانی خوب از نظر خبرگان

کد	ابعاد	اهمیت (وضعیت مطلوب)							
		E۱	E۲	E۳	E۴	E۵	...	۳۰E	
۱	نتیجه‌گرایی	۳	۲	۳	۵	۱	...	۵	۱
۲	اثربخشی و کارایی	۴	۱	۵	۵	۴	...	۳	۱
۳	عدالت و انصاف	۲	۱	۳	۲	۱	...	۱	۲
۴	پاسخگویی	۳	۲	۳	۲	۱	...	۱	۴
۵	شفافیت	۱	۲	۳	۵	۱	...	۵	۳
۶	حاکمیت قانون	۴	۱	۵	۵	۴	...	۳	۱
۷	کیفیت مقررات	۴	۲	۳	۴	۲	...	۲	۵

جدول ۱۱. میزان عملکرد (وضعیت موجود) ابعاد حکمرانی خوب از نظر خبرگان

کد	ابعاد	عملکرد (وضعیت موجود)							
		E۱	E۲	E۳	E۴	E۵	...	۳۰E	
۱	نتیجه‌گرایی	۵	۲	۳	۵	۴	...	۴	۵
۲	اثربخشی و کارایی	۴	۴	۵	۵	۴	...	۲	۵
۳	عدالت و انصاف	۴	۴	۳	۴	۴	...	۴	۵
۴	پاسخگویی	۳	۴	۳	۴	۵	...	۳	۴
۵	شفافیت	۱	۳	۵	۲	۵	...	۱	۵
۶	حاکمیت قانون	۴	۴	۲	۴	۵	...	۲	۴
۷	کیفیت مقررات	۴	۵	۲	۳	۱	...	۲	۲

گام سوم: با استفاده از میانگین هندسی، ارزش اهمیت (وضعیت مطلوب) و عملکرد (وضعیت موجود) ابعاد به‌دست آورده شده است. برای نمونه، برای نتیجه‌گرایی داریم:

$$b_1 = (3 \times 2 \times \dots \times 1)^{1/5} = 6.74$$

$$c_1 = (5 \times 2 \times \dots \times 5)^{1/5} = 10.5$$

جدول ۱۲. ارزش اهمیت (وضعیت مطلوب) و عملکرد (وضعیت موجود) ابعاد حکمرانی خوب، با استفاده از میانگین هندسی

کد	ابعاد	b_j	c_j
۱	نتیجه‌گرایی	۶/۷۴	۱۰/۵
۲	اثربخشی و کارآیی	۶/۹۲	۱۰/۷
۳	عدالت و انصاف	۲/۴۴	۹/۳۴
۴	پاسخگویی	۷/۲۹	۶/۸۲
۵	شفافیت	۷/۵۲	۵/۷۳
۶	حاکمیت قانون	۶/۹۲	۵/۶۱
۷	کیفیت مقررات	۶/۷۲	۵/۶۷

گام چهارم: ارزش آستانه اهمیت (وضعیت مطلوب) و ارزش آستانه عملکرد (وضعیت موجود) محاسبه شده است:

$$\mu_b = \frac{44.6}{7} = 6.36$$

$$\mu_c = \frac{54.3}{7} = 7.76$$

گام پنجم: برای تعیین اولویت به منظور بهبود، ارزش ابعاد محاسبه می‌شود. مقادیر جدول ۱۳ و ۱۴ به‌دست آمده است.

جدول ۱۳. وزن ابعاد حکمرانی خوب

کد	ابعاد	OW_j	SW_j	اولویت
۱	نتیجه‌گرایی	۲۵/۵۰	۰/۲۵	۲
۲	اثربخشی و کارآیی	۲۵/۹۱	۰/۲۵	۱
۳	عدالت و انصاف	۱۶/۸۵	۰/۱۶	۳
۴	پاسخگویی	۳/۴۲	۰/۰۳	۷
۵	شفافیت	۱۳/۵۱	۰/۱۳	۴
۶	حاکمیت قانون	۹/۰۷	۰/۰۸	۵
۷	کیفیت مقررات	۷/۰۴	۰/۰۶	۶

با توجه به وزن محاسبه شده برای هر یک از ابعاد، باید بهبود به صورت زیر انجام شود:

جدول ۱۴. اولویت بندی ابعاد حکمرانی خوب

کد	اولویت	ابعاد
۲	اول	کیفیت مقررات
۱	دوم	حاکمیت قانون
۳	سوم	شفافیت
۵	چهارم	پاسخگویی
۶	پنجم	عدالت و انصاف
۷	ششم	اثر بخشی و کارآیی
۴	هفتم	نتیجه گرایی

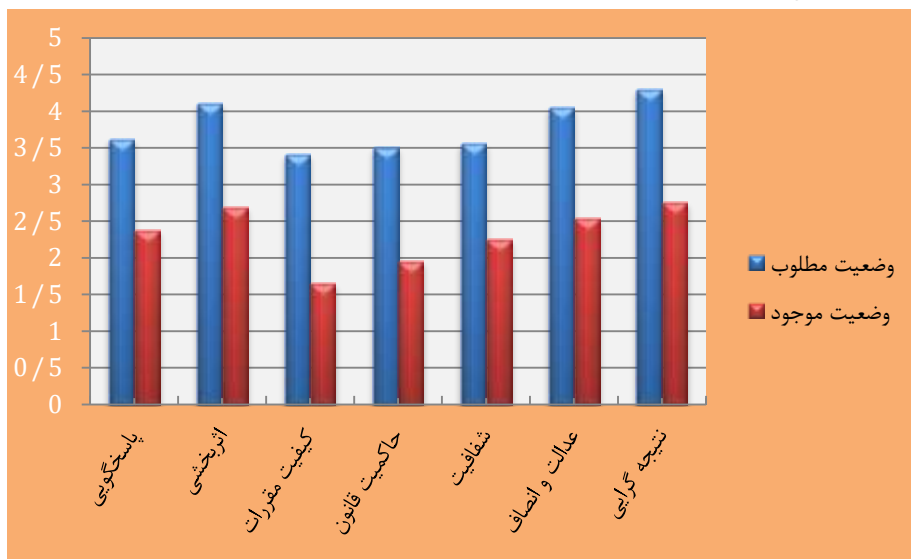
در جدول ۱۵، امتیاز وضعیت موجود و مطلوب در جامعه مطالعه شده و، به تفکیک هفت بُعد، به نمایش درآمده است.

جدول ۱۵. امتیاز وضعیت موجود و مطلوب

ابعاد	وضعیت	میانگین	انحراف معیار	تفاوت میانگین	آماره t	P-Value
پاسخگویی	مطلوب	۳/۶۲۰	۰/۸۴۹	-۱/۲۵	۱۴/۳۶۰	۰/۰۰۰
	موجود	۲/۳۷۵	۰/۷۰۴			
اثر بخشی و کارآیی	مطلوب	۴/۱۱۱	۰/۷۱۷	-۱/۴۲	۱۶/۸۳۱	۰/۰۰۰
	موجود	۲/۶۹۲	۰/۷۹۵			
کیفیت مقررات	مطلوب	۳/۴۱۲	۰/۹۴۸	-۱/۷۶	۲۰/۶۹۱	۰/۰۰۰
	موجود	۱/۶۵۱	۰/۵۲۳			
حاکمیت قانون	مطلوب	۳/۵۰۷	۱/۱۵۲	-۱/۵۵	۱۴/۹۷۳	۰/۰۰۰
	موجود	۱/۹۵۲	۰/۶۴۷			
شفافیت	مطلوب	۳/۵۶۱	۰/۷۲۵	-۱/۳۱	۱۶/۱۷۴	۰/۰۰۰
	موجود	۲/۲۵۴	۰/۷۲۹			
عدالت و انصاف	مطلوب	۴/۰۵۳	۰/۷۱۳	-۱/۵۱	۱۸/۳۴۰	۰/۰۰۰
	موجود	۲/۵۴۱	۰/۷۶۸			
نتیجه گرایی	مطلوب	۴/۳۰۷	۰/۴۸۷	-۱/۵۵	۱۸/۲۱۰	۰/۰۰۰
	موجود	۲/۷۵۰	۰/۹۷۳			

نتایج جدول

در بعد پاسخگویی، امتیاز وضعیت موجود $2/375$ با انحراف معیار $0/704$ و امتیاز وضعیت مطلوب $3/620$ با انحراف معیار $0/849$ به دست آمد. در بُعد اثربخشی و کارایی، امتیاز وضعیت موجود $2/692$ با انحراف معیار $0/795$ و امتیاز وضعیت مطلوب $4/111$ با انحراف معیار $0/717$ به دست آمد. در بعد کیفیت مقررات، امتیاز وضعیت موجود $1/651$ با انحراف معیار $0/523$ و امتیاز وضعیت مطلوب $3/412$ با انحراف معیار $0/948$ گزارش شد. در بعد حاکمیت قانون، امتیاز وضعیت موجود $1/952$ با انحراف معیار $0/647$ و امتیاز وضعیت مطلوب $3/507$ با انحراف معیار $1/152$ حاصل شد. در بعد شفافیت، امتیاز وضعیت موجود $2/254$ با انحراف معیار $0/729$ و امتیاز وضعیت مطلوب $3/561$ با انحراف معیار $0/725$ بود. در بعد عدالت و انصاف، امتیاز وضعیت موجود $2/541$ با انحراف معیار $0/768$ و امتیاز وضعیت مطلوب $4/053$ با انحراف معیار $0/713$ به دست آمد. در نهایت در بعد نتیجه‌گرایی، امتیاز وضعیت موجود $2/750$ با انحراف معیار $0/973$ و امتیاز وضعیت مطلوب $4/307$ با انحراف معیار $0/487$ حاصل شد.

شکل ۳. امتیاز وضعیت موجود و مطلوب

جدول ۱۶. امتیاز وضعیت موجود و مطلوب

ابعاد	وضعیت	میانگین	انحراف معیار	تفاوت	آماره t	P-Value
پاسخگویی	مطلوب	۳/۶۲۰	۰/۸۴۹	-۱/۲۵	۱۴/۳۶۰	۰/۰۰۰
	موجود	۲/۳۷۵	۰/۷۰۴			
انربخشی و کارآیی	مطلوب	۴/۱۱۱	۰/۷۱۷	-۱/۴۲	۱۶/۸۳۱	۰/۰۰۰
	موجود	۲/۶۹۲	۰/۷۹۵			
کیفیت مقررات	مطلوب	۳/۴۱۲	۰/۹۴۸	-۱/۷۶	۲۰/۶۹۱	۰/۰۰۰
	موجود	۱/۶۵۱	۰/۵۲۳			
حاکمیت قانون	مطلوب	۳/۵۰۷	۱/۱۵۲	-۱/۵۵	۱۴/۹۷۳	۰/۰۰۰
	موجود	۱/۹۵۲	۰/۶۴۷			
شفافیت	مطلوب	۳/۵۶۱	۰/۷۲۵	-۱/۳۱	۱۶/۱۷۴	۰/۰۰۰
	موجود	۲/۲۵۴	۰/۷۲۹			
عدالت و انصاف	مطلوب	۴/۰۵۳	۰/۷۱۳	-۱/۵۱	۱۸/۳۴۰	۰/۰۰۰
	موجود	۲/۵۴۱	۰/۷۶۸			
نتیجه‌گرایی	مطلوب	۴/۳۰۷	۰/۴۸۷	-۱/۵۵	۱۸/۲۱۰	۰/۰۰۰
	موجود	۲/۷۵۰	۰/۹۷۳			

۱۴. نتیجه‌گیری

نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که شرایط ابعاد حکمرانی خوب، از نظر فاصله زیاد بین اهمیت و عملکرد بر اساس جدول ۱۶، به ترتیب عبارت است از: ۱. کیفیت مقررات؛ ۲. حاکمیت قانون؛ ۳. شفافیت؛ ۴. پاسخگویی؛ ۵. عدالت و انصاف؛ ۶. اثربخشی و کارایی؛ ۷. نتیجه‌گرایی.

در واقع به منظور تقویت حکمرانی خوب در سازمان مورد مطالعه، باید خط‌مشی‌ها و مقررات بازننگری شوند و بر کیفیت مقررات افزوده شود. همچنین، مقررات اجرای قانون تقویت شود و شفافیت و پاسخگویی بیشتر مد نظر قرار گیرد. با تقویت این عوامل، عدالت و انصاف، اثربخشی و کارایی و نتیجه‌گرایی نیز بهبود خواهد یافت. بنابراین برای بهبود حکمرانی خوب، پیشنهادهایی بدین شرح مطرح می‌شود:

* پیگیری تجمیع خط‌مشی‌ها و قوانین و استراتژی‌ها، به منظور شناسایی خلأهای قانونی، حذف عملیات موازی و دوباره‌کاری‌ها، تعدد قوانین غیرضروری و پیچیده، قوانین متضاد و نیز با هدف اصلاح قوانین و طراحی ضروری‌ترین مراحل اجرای هر قانون، به طوری که هزینه فعالیت‌های قانونی کمتر از هزینه فعالیت‌های غیرقانونی باشد؛

* توسعه استفاده از اتوماسیون اداری و تکنولوژی‌های مدرن و به‌روز (ماهواره، اینترنت و دوربین) در کنترل فعالیت‌های اداری و محیط‌زیست، و نیز زیر نظر داشتن بهره‌برداران و متجاوزان به منابع ملی؛
* پیگیری تدوین خط‌مشی‌ها و مقررات و آیین‌نامه‌های اجرایی در زمینه ایجاد انگیزه برای افشاگران تخلفات و دمدگان در سوت و تشویق و حمایت مادی و معنوی آنها؛

* لزوم در نظر گرفتن جدول زمان بندی از سوی مدیران برای انجام دادن کارها و بررسی دلایل تأخیر در کارها، برای پیشگیری از تکرار آن؛
* ایجاد کمیته ویژه پیگیری عدالت سازمانی؛

* شناسایی میزان کارایی و اثربخشی مراکز تولیدی و خدماتی مرتبط با سازمان و رفع موانع مربوط به مراکزی که فعالیت آنها مقرون به صرفه نیست یا مراکزی که آسیب‌های جبران‌ناپذیری به محیط‌زیست و جامعه وارد می‌کنند؛

* مطالعه عمیق پروژه‌ها و آثار آنها پیش از اجرای پروژه و در نظر گرفتن شرایط محیطی و بومی منطقه، به منظور جلوگیری از شکست در اجرای خط‌مشی یا آسیب‌های برنامه‌ریزی‌نشده؛

منابع

- ابدالی، علی. (۱۳۹۵). «طراحی مدل مدیریت هزینه عمومی با رویکرد حکمرانی خوب در ایران»، پایان نامه دکتری، دانشگاه تهران، شعبه پردیس فارابی قم.
- بشیری، عباس؛ و وحید شقاقی شهری. (۱۳۹۰). «حکمرانی خوب فساد و رشد اقتصادی رویکردی اقتصادی به مقوله حکمرانی خوب»، **بررسی های بازرگانی**، ش ۴۸، صص ۸۱-۶۹.
- پایگاه خبری تحلیل زیست بوم، ۹۴/۰۳/۲۷.
- تابلی، حمید؛ معصومه زارع کاسب؛ و امین نیک پور. (۱۳۹۰). «فرایندهایی در راستای نیاز جامعه: مدیریت کارساز جامعه و ایده حکمرانی خوب»، **توسعه مدیریت**، ش ۸۵، صص ۴۵-۴۲.
- حیدری، احمد. (۱۳۹۵). «طراحی و تبیین مدل بودجه ریزی بر اساس شاخص های حکمرانی در ایران»، پایان نامه دکتری، دانشگاه تهران، شعبه پردیس فارابی قم.
- خبرگزاری ایسنا، ۹۴/۰۲/۱۰.
- _____، ۹۴/۰۴/۲۶.
- خبرگزاری فارس، ۹۴/۰۳/۱۹.
- دانایی فرد، حسن؛ یعقوب حسینی؛ و علی اصغر فانی. (۱۳۹۲). **ظرفیت خط مشی گذاری عمومی: کلید توسعه یافتگی ملی**، تهران: انتشارات صفار، چاپ اول.
- شریفزاده، فتاح؛ و رحمت الله قلی پور. (۱۳۸۲). **حکمرانی خوب و نقش دولت**، تهران: انتشارات فرهنگ مدیریت، چاپ اول.
- عمیدی زیلایی، امیر. (۱۳۹۴). «تأثیر فرهنگ سازمانی بر تمایل فساد اداری از نظر کارکنان دستگاه های اجرایی شهر تهران - مؤسسه عالی آموزش و پرورش مدیریت برنامه ریزی»، پایان نامه کارشناسی ارشد، کتابخانه سازمان و مدیریت.
- محمدمامینی، مریم، (۱۳۹۳). «تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر شاخص های اقتصادی حکمرانی خوب»، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس.
- Elahi, KH. (۲۰۰۹). "UNDP on good governance". *International Journal of Social Economics*, ۳۶(۱۲): ۱۱۶۹.
- Graham, J., Amos, B. A., & Plumtre, T. (۲۰۰۳). "Principle for good governance in the ۲۱ century". *Policy Brief*, ۱۵.
- Hoekstra, A., & Kaptein, M. (۲۰۱۴). "Understanding integrity policy formation processes". *Public Integrity*, ۱۶(۳), ۲۴۳-۲۶۴.
- Kardos, M. (۲۰۱۲). "The reflection of good governance in sustainable development strategies". *Social and Behavioral Sciences*, ۵۸: ۱۱۶۶-۱۱۷۳.

- Kaufmann, D., Kraay, A. & Mastruzzi, M. (۲۰۰۹). "The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues". available at: www.eovindicators.org.
- Nofianti, L. & Suseno, N. S. (۲۰۱۴). "Factors affecting Implementation of Good Government Governance (GGG) and their implications towards performance accountability", *Procedia- Social and Behavioreal Sciences*, Vol. ۱۶۴: ۹۸-۱۰۵.
- OPM∞ CIPFA. (۲۰۰۴). "The good governance standard for [ipublic services", Printed by Hackney ltd.
- Poverty Task Force. (۲۰۰۲). "Localizing MPGS for poverty reduction". paper prepared in series on strategies for Achieving the Vietnam Development Goals.
- UNDP. (۲۰۱۰). "Characteristics of good governance". present at: <http://www.imforolcuternalipubsiTT'cxvpgoven/۲۰Vindex.htm>.
- Woods, N. (۲۰۰۰). "The challenge of good governance for the IMF and the world bank them selves". *World Development*, ۲۸(۵): ۸۲۳-۴۱.
- Word Bank. (۲۰۰۰). *World development report*. New York: Oxford university press.
- Hokayema, J., & Kairouz. A. (۲۰۱۴). "Euro- Med: Public management and good local governance". *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, ۱۲۴: ۵۳۱.
- Compos, N. F. & Nugent, J. B. (۱۹۹۹). "Development performance and institution of governance: Evidence from east asia and latin america". *World Development*, Vol. ۲۷ (No. ۳): ۴۳۹-۴۵۲.
- VSAID. (۱۹۹۸). "Democracy and governance: A conceptual frame work", <http://www.Usaid.gov/our-work/Democracy-and- Governance/ Publication/ pdfs/ pncacd۳۵۹. pdf> Governance /Publication/pdfs/ pncacd۳۵۹.pdf.